

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

”Vart är mössorna?”
- om *vart* med befintlighetsbetydelse och *var* med
riktningsbetydelse i svenskt skriftspråk

Henrik Blomqvist

Specialarbete, 15 hp
LSV410, Ht 2009
Handledare: Maia Andréasson

Sammandrag

Skillnaden mellan de två adverbena *var* och *vart* är ett ämne som tycks engagera den svenska allmänheten mer än de flesta andra språkliga frågor. Det som i första hand fascinerar, irriterar och förvirrar folk tycks vara det ökade bruket av ordet *vart* med befintlighetsbetydelse, istället för den traditionellt förväntade riktningsbetydelse som detta ord signalerar. Även motsatsen, att använda *var* med riktningsbetydelse, är dock en form som har observerats i vissa svenskars språkbruk.

Uppsatsens syfte är att bidra till en större insikt i bruket av *vart* med befintlighetsbetydelse och *var* med riktningsbetydelse i modernt svenskt skriftspråk. Fokus ligger i första hand på geografiska skillnader i användningen av dessa konstruktioner, samt på hur frekvent förekommande de är och i vilka sorts texter de förekommer.

Metoden som används för att undersöka skriftspråksbruket av dessa fenomen bygger på sökningar på en rad olika lokaltidningars webbplatser, via sökmotorn *Google search*. Resultaten från dessa sökningar visar att *vart* med befintlighetsbetydelse förekommer i en viss omfattning på samtliga undersökta webbplatser, men tycks allra vanligast på den som tillhör Umeå-tidningen *Västerbottenskuriren*. Denna webbplats rymmer även flest *var* med riktningsbetydelse, även om man i övrigt kan konstatera att fenomenet verkar vara något vanligare på de webbplatser vars modertidningar är hemmahörande i södra Sverige. Generellt sett verkar *vart* med befintlighetsbetydelse vara vanligare än *var* med riktningsbetydelse i svensk skrift. Vad gäller texttyper kan konstateras att båda fenomenen förefaller vara betydligt vanligare i informella texter (exempelvis artikelkommentarer och blogginslag) än i professionell text (såsom tidningsartiklar).

Uppsatsen innehåller även en presentation av det som tidigare skrivits i ämnet av några olika svenska språkvårdare, samt av mer allmänna teorier om språkförändringar och språkvård. Dessa relateras sedan till undersökningens resultat i en avslutande diskussion.

Nyckelord: interrogativa adverb, *vart* för befintlighet, *var* för riktning, språkförändring

1. Inledning.....	1
1.1 Hög tid att undersöka det här närmare?.....	2
2. Syfte och forskningsfrågor	2
3. Tidigare forskning	3
3.1 Vad säger Svenska akademins grammatik?.....	3
3.1.1 Allmänt om befintlighet och riktning i svenskan	4
3.2 Hur ser det ut i andra språk?	4
3.3 Språkriktighetsboken	4
3.4 Vi säger så	5
3.5 Svenska dagbladets språkspalt.....	6
3.6 Sammanfattning av forskningsläget	6
4. Teoriram	7
4.1 Allmänt om språkförändring	7
4.2 Grammatiska språkförändringar	8
4.3 Vad beror dessa språkförändringar på?	8
4.4 Isoglosser – gränser för språkliga fenomen.....	9
4.4.1 Möjliga isoglosser för vartbef och varrikt - hypotes	9
4.5 Språkvårdens inverkan på möjliga språkförändringar.....	9
5. Metod och material.....	11
5.1 Metodval.....	11
5.2 Kort om Google search.....	12
5.2 Urval av webbplatser för undersökningen.....	12
5.3 Sökningar.....	13
5.4 Materialet.....	14
5.4.1 Kategorisering av texter.....	15
6. Resultat	15
6.1 Totalt antal belägg för respektive fenomen	15
6.2 Skillnader mellan olika delar av landet - <i>vartbef</i>	16
6.2.1 Isogloss för vartbef?	17
6.3 Skillnader mellan olika delar av landet – <i>varrikt</i>	17
6.3.1 Isogloss för varrikt?	18
6.4 Skillnader mellan olika typer av text.....	18
6.5 Sökningar efter <i>vars</i>	19
6.6 Kort om kontext.....	19
6.7 Sammanfattning av resultaten	19
7. Diskussion och möjliga slutsatser.....	20
7.1 Förhållandevis väntade resultat	20
7.2 Västerbottenskuriren är undantaget	20
7.3 Möjliga framtida förändringar i standardspråket.....	21
7.4 Vad kunde ha gjorts annorlunda?	22

	4
7.5 Till sist, några avslutande ord.....	22
8 Litteraturförteckning.....	24
8.1 Webbkällor	24
8.2 De undersökta webbplatserna	24

1. Inledning

Få språkliga detaljer tycks engagera den svenska allmänheten så mycket som skillnaden mellan de två snarlika orden *var* och *vart*. Det har skrivits mängder av språkvårdsartiklar i ämnet och många språkvetare vittnar om att de ofta får frågor från allmänheten om vad som egentligen gäller i denna fråga. Traditionellt sett har *var* använts för att beteckna befintlighet och *vart* för att beteckna riktning, som i *Var är du?* respektive *Vart är du på väg?*

Det brukar dock hävdas¹ att det, framförallt bland yngre personer, blivit allt vanligare att använda ordet *vart* med befintlighetsbetydelse (hädanefter förkortat som *vartbef*). Motsatsen, att använda *var* med riktningsbetydelse (hädanefter förkortat som *varrikt*), förekommer också, men förefaller generellt sett vara både mindre vanligt och betydligt mindre omtalat än *vartbef*.

Där vissa är osäkra på vad som egentligen gäller tycks dock andra istället vara smått förtvivlade över vad de upplever vara en utarmning och försämring av det svenska språket. Upprördheten är på sina ställen stor och det krävs inte särskilt mycket letande på Internet för att hitta en mängd indignerade utsagor gällande det ökande bruket av *vartbef*. Exempelvis är ett antal personer i en kommentarstråd på tidningen Correns webbplats starkt kritiska till en tidningsartikel vars rubrik lyder *Vart är mössorna?* En av dem framför bland annat åsikten att ”man blir faktiskt förfärad över bristen på kunskap om vårt vackra svenska språk”². En annan skribent uttalar sig på sin hemsida med språktema på följande sätt under rubriken *Var-Vart*:

Låt språket få behålla sin förmåga att på detta sätt markera skillnaden mellan befintlighet och riktning! Tyvärr finns de som utan att blinka säger: Vart bor du? Det låter mycket illa.³

Strömquist (2005) beskriver i sin tur bruket av *vartbef* som ”avvikande, och för många högst irriterande”. Meningar som exempelvis *Vart är mössorna?* eller *Vart bor du?* kan alltså i vissas öron framstå som inte

---

¹ Se kapitel 3 för mer om detta

² <http://www.corren.se/forum/messages.aspx?forumid=4123430&threadid=4913397> (hämtad 2009-09-11)

³ <http://home.koping.net/tojo014/sprak.html#JOTUN> (hämtad 2009-09-22)

bara felaktiga, utan rentav provocerande. Samtidigt finns det också personer som ser detta som helt vanliga, oförargliga frågor och även sådana som känner sig väldigt osäkra på hur det ska vara. Men vad gäller egentligen? Och i vilken utsträckning används den här typen av konstruktioner?

1.1 Hög tid att undersöka det här närmare?

Mot bakgrund av de kontroverser som finns kring ämnet, samt med vetenskapen om att det finns väldigt lite forskning på det här området inom svenskan, tycks det vara en god idé att närmare undersöka bruket av *vartbef* respektive *varrikt*. Min ambition med denna uppsats är därför att göra just detta, för att på så sätt kunna belysa och problematisera dessa fenomen ytterligare. Jag har valt att koncentrera mig på hur det ser ut i skriftspråket, bland annat för att det sedan tidigare finns väldigt lite skrivet om detta, men naturligtvis också för att på en begränsad tid ha möjlighet att samla ihop ett material av tillfredsställande storlek.

För att kunna uttala mig om hur det faktiska bruket i skrift ser ut har jag genomfört en undersökning av en stor mängd texter på olika lokaltidningars webbplatser. I kommande avsnitt presenteras undersökningens syfte och forskningsfrågor, varefter dess forskningsbakgrund, teoriram, metod, material och resultat avhandlas. Uppsatsen avslutas sedan med mina egna slutsatser och funderingar kring undersökningens resultat.

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med uppsatsen är att bidra till en större insikt i bruket av *vart* med befintlighetsbetydelse och *var* med riktningsbetydelse i modernt svenskt skriftspråk. Fokus ligger i första hand på geografiska skillnader i användningen av dessa konstruktioner, samt på hur frekvent förekommande de är och i vilka sorts texter de förekommer. Detta syfte operationaliseras med hjälp av följande frågeställningar:

1. Hur vanliga verkar fenomenen *vartbef* och *varrikt* vara i svenskt skriftspråk?
2. Vilka eventuella skillnader i hur vanligt bruket av dessa fenomen är kan observeras mellan olika delar av landet?
3. Vilka eventuella skillnader i hur vanligt bruket av dessa fenomen är kan observeras mellan olika typer av texter?

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt redogörs för en del av det som skrivits om *vart* för befintlighet respektive *var* för riktning i Sverige. Avsnittet inleds med en genomgång av hur ämnet berörs i *Svenska akademiens grammatik*, och därefter presenteras övriga rön i frågan. Som tidigare påpekats existerar det dock väldigt lite formell forskning på det här området. Det som finns skrivet är istället främst olika typer av populärvetenskapliga artiklar, huvudsakligen språkvårdsinriktade sådana. De som presenteras här är ett urval av dessa, som jag anser vara någorlunda representativt för helheten.

3.1 Vad säger Svenska akademiens grammatik?

Orden *var* och *vart* är enligt SAG (=Svenska akademiens grammatik), i den betydelse som undersöks i denna uppsats, så kallade interrogativa adverb. De interrogativa adverbena ”betecknar något som efterfrågat, okänt, oavgjort” eller liknande (SAG, vol.2:659). Det rör sig alltså, föga förvånande, om vad som i folkmun kallas frågeord. Både *var* och *vart* har betydelser som rör rumslig omständighet men som tidigare nämnts så frågar *var* efter befintlighet och *vart* frågar i sin tur efter mål eller riktning, så som i exempel (1) och (2) nedan:

- (1) *Var är du? – Jag är här* (Befintlighet)
- (2) *Vart ska du åka? – Jag ska åka dit* (Riktning)

SAG tar dock också upp att det, åtminstone talspråkligt, förekommer en viss variation i svenskan på den här punkten. I några regioner (inte närmare specificerat än så i SAG) av landet använder många invånare *vart* för att fråga om både befintlighet och mål eller riktning i talspråket, medan det i en del andra (sydsvenska) regioner händer att invånarna använder *var* för båda (ibid:660). Med andra ord så väljer vissa svenskar, medvetet eller omedvetet, att tala som i något av exemplen nedan:

- (3) *Vart är du? – Jag är här* (Befintlighet)
- (4) *Var ska du åka? – Jag ska åka dit* (Riktning)

Standard är alltså i nuläget att tala som i exempel (1) och (2), men det finns en viss variation, illustrerad i exempel (3) och (4), som anses vara regionalt betingad. Hur vanliga de här typerna av variation är eller i

exakt vilka specifika regioner de förekommer anges däremot inte i SAG. Inte heller finns det några indikationer på hur det kan tänkas se ut i skriftspråket.

3.1.1 Allmänt om befintlighet och riktning i svenskan

Svenskan skiljer på befintlighet och riktning i en rad olika sammanhang, totalt finns det cirka 50 stycken adverb i språket som uttrycker befintlighet (exempelvis *där* och *här*) samt cirka 80 stycken som uttrycker antingen mål eller riktmärke (exempelvis *dit*, *hit* och *österut*) (SAG, vol. 2:627). Distinktionen är dock inte helt konsekvent, då det även finns cirka 40 adverb som kan användas för att uttrycka både befintlighet och mål (såsom *utomlands* och *någonstans*) (ibid). Detta demonstreras i exemplen nedan:

- (5) *Bilen är där* (Befintlighet)
- (6) *Bilen är på väg dit* (Riktning)
- (7) *Peter är utomlands* (Befintlighet)
- (8) *Peter ska resa utomlands* (Riktning)

Sammanfattningsvis kan därmed sägas att man generellt sett skiljer på befintlighet och riktning som i exempel (5) och (6), men att så knappast alltid är fallet. Som synes i exempel (7) och (8) framgår det dock allt som oftast av kontexten vilket av de båda som åsyftas.

3.2 Hur ser det ut i andra språk?

Det finns en mängd olika språk som saknar den distinktion mellan befintlighet och riktning som görs i svenskan, till exempel engelska och franska. Där vi delar upp i *var* och *vart* använder sig båda dessa språk exempelvis av ett ord i båda fallen, *where* respektive *où* (Svanlund m.fl. 2005:194).

Svenskans närmaste grannspråk, norskan och danskan, använder sig också de i detta sammanhang av ett ord för både befintlighet och riktning, nämligen *hvor*. Dock skiljer man fortfarande på exempelvis *her* och *hit* respektive *der* och *dit* (ibid:197). Kanske är det ett sådant system som även svenskan rör sig mot?

3.3 Språkriktighetsboken

I *Språkriktighetsboken* (Svanlund m.fl. 2005), som är en språkriktighetshandbok av diskuterande karaktär som utarbetats av Svenska språknämnden, ägnas fenomenet med bruket av *vartbef* ett kapitel. Författaren till detta kapitel (vem som har skrivit vad i boken framgår ej) menar att användandet av *vartbef* är något som har vuxit fram under den andra halvan av 1900-talet och gradvis blivit allt vanligare. Utvecklingen anses ha gått längst i Mellansverige och den sägs framförallt ha anammats av yngre personer. Vidare hävdas det också att den här typen av konstruktioner än så länge är mycket ovanliga i skriftspråk. I tidningstexter påpekar kapitelförfattaren att man än så länge endast hittar ett fåtal exempel och då främst i intervjuer eller kåserier och liknande. Han eller hon menar även att det i Sydsverige finns en tendens att använda *var* för både befintlighet och riktning, samt att man i vissa delar av Norrland istället använder det dialektala uttrycket *vars* för båda. (Svanlund m.fl. 2005:193-194)

I kapitlet förs även ett resonemang om möjliga orsaker till den ökade sammanblandningen av *var* och *vart*. En möjlighet som förs fram är att de två orden helt enkelt är såpass lika både ljudmässigt och betydelsemässigt att det är väldigt lätt att blanda ihop dem. Den ljudmässiga aspekten skulle i sådana fall kunna förklara varför samma utveckling inte kan skönjas när det gäller andra ordpar som särskiljer befintlighet och riktning, såsom *här* och *hit*. Dessa låter helt enkelt betydligt mer olika och är därför lättare att hålla isär. En annan möjlig förklaring, åtminstone vad gäller *vartbef*, är att man vill undvika sammanblandning med ett obetonat *vad*, som ofta låter väldigt likt ett obetonat *var* i talspråket (ibid).

3.4 Vi säger så

Andersson (2000:130-132) tar i en artikel i sin bok *Vi säger så* upp bruket av *vartbef*, med speciellt fokus på detta bruks förekomst i den göteborgska dialekten. Han hävdar att *vartbef* har blivit allt vanligare förekommande i göteborgskan sedan början av 1980-talet men att det är både vanligare och har funnits längre i ett flertal andra dialekter, bland annat värmländskan. Därutöver påpekar han, liksom *Språkriktighetsboken*, att man i vissa norrländska dialekter, bland annat i Västerbotten, istället har en tendens att använda *vars* för både befintlighet och riktning. En annan likhet med *Språkriktighetsboken* är att även Andersson tycks mena att *vartbef* (och, känns det rimligt att anta, därmed även *varrikt*) än så länge endast i undantagsfall

förekommer i skrift. I allmänhet menar han dock att *vartbef* verkar bli allt vanligare, men att det är svårt att förutse huruvida detta är en förändring som på sikt kommer att ta sig in i standardspråket.

Ytterligare en aspekt som tas upp i artikeln är att det långt ifrån alltid är givet var gränsen mellan befintlighet och riktning går, vilket citatet nedan visar på:

Det heter *var la du boken*, men heter det *var* eller *vart slängde du boken*? I just detta senare fall är min språkkänsla lite osäker. Det heter (väl?) *vart slängde du bollen*, medan det heter *var slängde du skräpet*. Skillnaden beror, tycks det, inte bara på vilket verb som används utan även hur aktiviteten går till. (Andersson 2000:131)

Som synes i detta exempel är det alltså i en del fall inte helt lätt att skilja på *var* och *vart*, ens för de som normalt förstår distinktionen. Detta skulle möjligen kunna vara en del av förklaringen till att vissa svenskar använder sig av *vartbef* respektive *varrikt*.

3.5 Svenska dagbladets språkspalt

I en kolumn i Svenska dagbladet diskuterar också Strömquist (2005) fenomenet *vartbef*. Till stora delar förs i denna ungefär samma typ av resonemang som i *Språkriktighetsboken* och Anderssons artikel. En skiljelinje står dock att finna i att Strömquist verkar anse att *vartbef* förekommer i skrift i något större omfattning än de övriga. Där både *Språkriktighetsboken* och Andersson gör en poäng av just att fenomenet anses vara mycket ovanligt i skriven svenska nöjer sig Strömquist nämligen med att konstatera att det förvisso är vanligast i talspråket, men att det även förekommer i skriftspråket. Hon rekommenderar dock läsarna att under den närmaste framtiden undvika att själva använda *vartbef* i skrift, då det har potentialen att irritera vissa personer.

3.6 Sammanfattning av forskningsläget

Sammanfattningsvis kan sägas att det på de flesta punkter mer eller mindre tycks råda konsensus bland de ovan berörda språkvårdarna i den här frågan. Bruket av *vartbef* anses till viss del vara regionalt betingat, men utvecklingen tycks gå mot att det blir allt vanligare i de flesta delar av landet. Däremot anses bruket av *varrikt* vara koncentrerat till södra Sverige. Språkvårdarna tycks också i stort sett vara överrens om att en sammanblandning av *var* och *vart* egentligen inte skulle ha någon större

inverkan på språket, då ordens betydelser är väldigt likartade och det finns en mängd språk som klarar sig utmärkt utan distinktionen.

Trots detta rekommenderar man dock att inte använda sig av *vartbef* och *varrikt* i skrift, eftersom ett sådant språkbruk har en tendens att irritera många svenskar. Konsensus verkar också i stort sett råda gällande att *vartbef* är vanligare i tal än i skrift, även om det finns vissa skillnader i exakt hur ovanligt det anses vara i skriftspråket.

Var informationen som lett fram till denna enighet kommer ifrån är dock svårt att utröna, eftersom det handlar om populärvetenskapliga texter där inga källor anges explicit. Eftersom språkvårdarnas utsagor är så pass samstämmiga som de är förefaller det troligt att de har sitt ursprung i samma uppgifter. Exakt vilka uppgifter detta är och varifrån de kommer framgår dock inte av texterna. Därmed är det svårt att avgöra hur trovärdiga uppgifterna är, och i vilken utsträckning de faktiskt bygger på empiriska data.

4. Teoriram

Som avhandlas i kapitel 3 ses bruket av *vartbef* av de berörda språkvetarna som ett fenomen som tycks bli allt vanligare och på sikt kan komma att bli standard i svenskan. I detta avsnitt redogörs för uppsatsens teoretiska utgångspunkter vad gäller språkförändringar i allmänhet, och grammatiska sådana i synnerhet. Dessa utgångspunkter utgör, tillsammans med det presenterade forskningsläget och bakgrunden, en grund för analysen av min undersöknings resultat.

4.1 Allmänt om språkförändring

När ett språk förs vidare från en generation till en annan så uppstår det så gott som alltid vissa skillnader mellan de två generationernas språkbruk. Eftersom överföringen naturligtvis inte är hundra procentig exakt, utan en ständigt pågående process utan fasta regler, så uppstår små mutationer i språket. Granskar man skillnaderna mellan två närliggande generationers språk kommer de oftast att vara små, men över tid blir de, i såväl ordförråd som ljudsystem och grammatik, allt större (Dahl 2000:101). Således är det förhållandevis lätt för dagens svenskar att förstå en svensk text från 1800-talet, men betydligt svårare att uttyda vad det egentligen står i en text från 1400-talet och så vidare. Ju längre tillbaka i tiden man går, desto större blir olikheterna gentemot

dagens svenska. Förändringsprocessen som sådan är dock ständigt pågående (ibid:101).

4.2 Grammatiska språkförändringar

Språkförändringar på ordnivå är, av förklarliga skäl, tämligen lätta att upptäcka. Rimligen bör det för de flesta vara ganska svårt att undgå att märka exempelvis när nya ord gör entré i språket eller när gamla ord får nya betydelser (Dahl 2000:103). När det gäller de grammatiska förändringarna (och även ljudförändringar) kan det dock vara betydligt svårare, eftersom sådana i allmänhet tar lång tid på sig att på allvar slå igenom i standardspråket. Därmed märks dessa förändringar oftast som en variation i språket, där vissa väljer att tala på det nya sättet samtidigt som andra håller fast vid det gamla bruket (ibid:103).

Ett tydligt exempel på en grammatisk förändring som skett i svenskan är att det gamla kasussystemet sedan länge är nästan helt försvunnet. Där man tidigare satte kasusändelser på substantiv på samma sätt som fortfarande görs i exempelvis tyska, görs nu inga speciella markeringar överhuvudtaget. Den äldre svenskan var överhuvudtaget formrikare än den moderna, vilket även gäller merparten av de övriga äldre språken i den indoeuropeiska språkfamiljen i jämförelse med deras moderna dotterspråk (Dahl 2000:104). Man kan alltså säga att utvecklingen generellt sett tycks gå mot en enklare grammatik där allt fler former försvinner i takt med att språket förändras. Detta stämmer dock inte alltid, då det även finns exempel på att nya former har tillkommit i svenskan. Bland annat kan här nämnas sådant som de bestämda formerna av substantiv (såsom *träd-et* eller *stol-en*), vilka inte existerade i urnordiskan. (ibid:104)

4.3 Vad beror dessa språkförändringar på?

Att utröna en enda specifik orsak till en viss språkförändring är förstås svårt, kanske rentav omöjligt. Dahl (2000:105) jämför språket med väder, i det att båda är så komplexa fenomen att enskilda skeenden inom dem är oberäkneliga men att det ändå går att urskilja generella principer för hur de fungerar i ett större perspektiv. Det är nästan omöjligt att säga exakt varför det regnade en viss dag, eller varför en viss grammatisk detalj försvunnit eller tillkommit i språket. Sannolikt handlar det istället allt som oftast om ett stort antal olika faktorer som i samverkan driver fram en förändring.

Man brukar här skilja mellan interna och externa (eller, om man så vill, yttre respektive inre) faktorer (Dahl 2000:104). De interna faktorerna är saker inom själva språket som driver fram förändringar, man skulle exempelvis kunna tänka sig att introduktionen av nya ljud i ett språk i sin tur påverkar grammatiken eller motsvarande. De externa faktorerna, i sin tur, består av påverkan från såväl andra talare som andra språk och dialekter. I de flesta fall spelar rimligen en rad olika såväl interna som externa faktorer en roll i att driva fram språkförändringar (ibid:104-105).

4.4 Isoglosser – gränser för språkliga fenomen

Språkliga fenomen, såsom de i den här uppsatsen undersökta *vartbef* och *varrikt*, sprids enligt Dahl (2000:108) genom att individer påverkas av andra individer och genom att individer flyttar till nya platser. På så sätt sprids alltså nya sätt att använda språket och i vilket eller vilka områden ett specifikt språkligt fenomen används förändras således hela tiden. *Isogloss* är en term för att beskriva ”en linje på en dialektkarta som markerar gränsen för ett språkligt fenomen, t.ex. användningen av ett visst ord eller en viss ordform” (ibid:109-110). Med tanke på det som diskuteras ovan bör man dock rimligen inte se isoglosserna som linjer huggna i sten, utan snarare som ögonblicksbilder av var gräns gick vid undersökningstillfället.

4.4.1 Möjliga isoglosser för vartbef och varrikt - hypotes

Eftersom fenomenen som nämnts ovan kan spridas via påverkan och migration tenderar de givetvis att flytta sig med tidens gång, och gör man en ny karta efter några år kan därmed isoglossens dragning mycket väl ha förändrats (Dahl 2000:110). Om de utsagor från några olika svenska språkvårdare som refererades i kapitel 3 stämmer borde det i nuläget vara förhållandevis lätt att rita en isogloss för *varrikt*, samt även en för det norrländska *vars*, på den svenska kartan. Det förstnämnda sägs ju vara koncentrerat till södra Sverige och det andra till vissa delar av Norrland. Dock tycks *vartbef* enligt samma utsagor vara ett fenomen som via påverkan och migration nu (om än i olika utsträckning) spridit sig till de flesta av landets delar och därmed saknar en tydlig gräns.

4.5 Språkvårdens inverkan på möjliga språkförändringar

Språkvård och språkriktighetsföreskrifter sysselsätter sig enligt Teleman (2003:128) oftast med sådant som ligger i en slags gråzon mellan talspråk och skriftspråk. Tal och skrift samspelar och påverkar hela tiden varandra, vilket leder till att sådana gråzoner uppstår. Nya uttryckssätt och konventioner i talet kan till exempel så småningom leda till att även skriftspråkets konventioner förändras. Faktum är dock att språkriktighetsundervisning i ett antal fall har hållit stånd mot starka talspråkstendenser och lett till att dessa inte har etablerat sig i skriftspråket (ibid).

Teleman menar att hur språkvårdarna agerar i den här typen av frågor främst beror på hur de ställer sig till vad han identifierar som de två huvudsakliga språkriktighetskriterierna, skrivbrukskriteriet och talenlighetskriteriet (2000:129). Skrivbrukskriteriet har att göra med vad som är standard inom det kvalificerade skriftspråket (vilket exempelvis skulle kunna definieras som professionellt språk i tryck eller liknande) både i samtiden och i de äldre texter som fortfarande är i omlopp. Skulle man bestämma sig för att förespråka en förändrad skriftspråksnorm så kan ju det i många fall göra att merparten av alla dittills skrivna texter blir mer svårtillgängliga. Om en nyhet dock blivit såpass etablerad att den är vanligare än det tidigare bruket kan den erkännas som standard. Andra alternativ vid mindre solklara fall kan vara att erkänna den som synonym eller som en snarlik form med viss nyansskillnad i betydelse eller stilvärde (ibid:130-131).

Talenlighetskriteriet, i sin tur, kan sägas vara tydligare ideologiskt laddat. Huruvida det är önskvärt att skriftspråket i så stor utsträckning som möjligt efterliknar talet är på många sätt en värderingsfråga, utan entydiga svar. En annan, enligt Teleman viktig, fråga att ta ställning till i sammanhanget är hur vanlig en talspråksform ska vara för att den ska upptagas i skriftspråket och ytterligare en är hur man ska förhålla sig till fenomen som är geografiskt, socialt eller åldersmässigt betingade. Olika språkvårdare har naturligtvis olika svar på de här frågorna (ibid:132).

Då en form är vanlig i tal men ovanlig i skrift menar Teleman att språkvårdarna i många fall har valt att kompromissa och rekommendera att talspråksformen främst bör användas i skrift när man återger just talat språk, alternativt som en stilmarkör för så kallat ledigt språk (ibid:132). När talspråksformerna på detta sätt väl tagit sig in i skriftspråket slutade det dock ofta med att de ”hoppade ut ur replikerna via mellanformer mellan anföring och berättelse och etablerade sig som skriftspråkliga normalformer” (ibid:132). Det tycks alltså vara så att när en form väl etablerat sig i en del av skriftspråket tenderar den sedan att sprida sig vidare till andra delar för att till slut etablera sig som standard.

5. Metod och material

I detta avsnitt behandlas dels den metod som använts för undersökningen, dels undersökningens material. Dessutom diskuteras vissa eventuella problem med metoden, och dessas konsekvenser för resultaten.

5.1 Metodval

Tanken med undersökningen är som bekant att studera bruket av *vartbef* och *varrikt* i modernt svenskt skriftspråk, med fokus på geografiska skillnader, skillnader mellan olika slags texter och frekvens. Ambitionen är således att kunna säga något om både hur vanligt bruket av de här konstruktionerna är och något om skillnader i bruket mellan olika delar av landet. För att kunna göra detta behövs en metod som både ger ett förhållandevis stort antal autentiska språkexempel och möjlighet att urskilja från vilken del av landet varje exempel kommer. Eftersom jag även vill undersöka huruvida det finns skillnader att hitta mellan olika typer av texter behövs dessutom ett, i det avseendet, så varierande material som möjligt.

För att tillgodose kravet på ett någorlunda stort material har jag valt att använda mig av den populära internetsökmotorn *Google search*⁴, som ger möjlighet att snabbt och enkelt hitta stora mängder relevanta exempel. För att kunna upptäcka skillnader mellan olika typer av text respektive olika delar av landet har jag koncentrerat min sökning till elva olika, geografiskt spridda, dagstidningars webbplatser. De största tidningarna (som i någon mån skrivs, läses och kommenteras av människor från alla delar av landet) har då valts bort, till förmån för tidningar med en tydligare lokal prägel. Dagstidningarnas webbplatser får generellt sett antas hysa ett antal olika typer av texter. Förutom tidningens egna artiklar finner man på dessa oftast en rad olika texter av mer informellt slag, såsom artikelkommentarer, bloggar, foruminlägg och liknande. Detta ger förutom en mängd olika typer av texter också möjlighet att jämföra professionell skrift med mer informella genrer.

Den här metoden kan naturligtvis inte sägas ge resultat som är hundra procentigt tillförlitliga, då en del av texterna på varje webbplats säkerligen är skrivna av människor som inte bor i tidningens närområde.

---

⁴ <http://www.google.com>

Att en del människor som skriver säkerligen är inflyttade till närområdet från andra platser är i sammanhanget mindre oroande, eftersom migration som bekant (se kapitel 4) är ett av de sätt på vilket språkliga fenomen sprids. Sammanfattningsvis bör resultaten trots allt kunna visa på övergripande tendenser och ge en, med verkligheten någorlunda överrensstämmande, fingervisning om hur det kan se ut. Några helt otvetydiga slutsatser blir dock svårt att komma fram till utifrån dem.

5.2 Kort om Google search

Google search är i dagsläget den mest använda sökmotorn, samt den mest besökta webbplatsen, på internet⁵ Förutom helt vanliga sökningar efter enstaka ord finns det (bland mycket annat) möjlighet att med hjälp av Google söka efter specifika fraser, exkludera vissa fraser eller ord från sökningen samt att endast söka inom specifika webbplatser eller domäner⁶. Funktioner som dessa kommer naturligtvis väl till pass i en undersökning av den här typen.

5.2 Urval av webbplatser för undersökningen

Som nämndes ovan behöver, för att uppsatsens syfte skall kunna uppfyllas, de dagstidningar vars webbplatser undersöks ha en lokal prägel. Med det menas i detta fall att man skall kunna anta att en överväldigande majoritet av texterna på webbplatsen är skrivna av människor som bor i tidningens närområde. Därav faller de största tidningarna, såsom exempelvis *Aftonbladet* eller *Dagens Nyheter* bort. Dessa har nämligen så pass stor spridning att man kan förmoda att människor från alla delar av landet skriver till exempel artikelkommentarer och blogginslag på deras webbplatser. Samtidigt är det förstås av vikt att kunna samla in ett så omfattande material som möjligt. Jag har därför, i största möjliga mån, försökt att välja ut så välbesökta webbplatser som möjligt. Besöksstatistik för de olika tidningarnas webbplatser har jag tagit från KIA – kommittén för internetannonser. Ett annat kriterium har, i enlighet med det som behandlats ovan, varit att försöka få så stor geografisk spridning på tidningarna som möjligt. De utvalda webbplatserna presenteras, i storleksordning, i tabellen nedan:

---

⁵ <http://www.alexacom/topsites> (Hämtad 2009-11-19)

⁶ http://www.google.com/intl/sv_se/help/refinerearch.html (Hämtad 2009-11-19)

Tabell 1: Undersökningens webbplatser med besöksstatistik

Webbplats	Antal unika besökare (webbläsare) Vecka 50, 2009
Sydsvenskan (Malmö)	324 397
Helsingborgs dagblad (Helsingborg)	222 829
Västerbottenskuriren (Umeå)	157 742
Uppsala nya tidning (Uppsala)	135 558
Nerikes allehanda (Örebro)	117 400
Norrländska socialdemokraten (Luleå)	106 672
Corren (Linköping)	96 759
Borås tidning (Borås)	78 864
Barometern (Kalmar)	63 900
Östersundsposten (Östersund)	54 014
Dalademokraten (Falun)	45 869

Källa: www.kiaindex.net

Som synes i tabell 1 har vissa av webbplatserna betydligt fler besökare än andra, vilket är något som naturligtvis får tas med i beräkningen när man analyserar resultaten. Överlag känns urvalet annars väl anpassat för att besvara de aktuella frågeställningarna, med ett stort totalt besökarantal per vecka, stor geografisk spridning på tidningarna samt webbplatser med många olika sorters texter. Möjligen kan man argumentera för att Sydsvenskan är en väl stor tidning i sammanhanget. Även om det knappast bara är Malmöbor som kommenterar och dylikt på deras webbplats så kan man nog dock anta att de flesta som gör det åtminstone bor i Skåne, eftersom det trots allt rör sig om en lokalt profilerad tidning.

5.3 Sökningar

För att inte få ett totalt ohanterligt material att arbeta med har jag varit tvungen att på något sätt begränsa mina sökningar. Att bara söka efter orden *var* och *vart* för sig hade givit ett nästintill oändligt antal träffar. För att hitta den typ av konstruktioner som jag är ute efter krävs därför så kallade söksträngar som är formulerade så att sökmotorn ger mig träffar där det är rimligt att anta att *vartbef* respektive *varrikt* förekommer. Exempel på *vartbef* har jag letat fram genom att använda mig av söksträngen [”vart är” –”på väg” site:webbplatsens adress]. Att ange *site:* följt av en adress (exempelvis *sydsvenskan.se*) gör att sökningen endast ger träffar från den angivna webbplatsen. Citationstecknen gör att Google endast söker efter den angivna frasen, medan minustecknet gör

att alla resultat som innehåller det man sätter minus framför sorteras bort. Jag har alltså valt att i dessa sökningar exkludera alla träffar som innehåller frasen *på väg*. Detta helt enkelt för att sortera bort de extremt många standardanvändningar av ordet *var* som annars hade kommit med bland sökresultaten. Just frasen *på väg* signalerar ju som bekant när den kombineras med *var* är riktningsbetydelse, och inte den befintlighetsbetydelse som sökningen är tänkt att hitta. Det kan tänkas att en del möjliga belägg för användandet av *varbef* därmed har fallit bort ur mina resultat, då texter där *på väg* förekommer men inte står i direkt anslutning till *var* också sorteras bort. Förmodligen är dessa dock inte så pass många att det har någon större inverkan på slutresultatet och mitt syfte är inte heller att hitta alla belägg som överhuvudtaget står att finna.

Exempel på *varrikt* har, i sin tur, hittats genom söksträngen [”var är” +”på väg” site:webbplatsens adress]. Här visas med andra ord bara träffar som innehåller frasen *på väg* bland resultaten. Detta gör naturligtvis att en hel del möjliga belägg antagligen faller bort, men en del av det som står att finna bör ändå finnas med. Ett större problem som detta medför är dock att mina resultat för de två sökningarna inte går att jämföra rakt av, eftersom de har delvis olika förutsättningar.

Efter att själva sökningen fullbordats har varje träff gått igenom för att kontrollera om det faktiskt rör sig om *varbef* respektive *varrikt*. Tveksamma fall, såsom de Andersson (2000) berör i den artikel som avhandlas i kapitel 3, har här inte tagits med bland beläggen. Detsamma gäller naturligtvis träffar som leder till sidor som inte längre existerar. Varken det först- eller sistnämnda har dock förekommit i någon större omfattning. Belägg från artiklar eller kommentarer som explicit behandlar fenomenet *varbef* har, av uppenbara skäl, inte heller tagits med i materialet.

Utöver sökningar efter *varbef* och *varrikt* har jag dessutom valt att inkludera en sökning efter ordet *vars*, för att se om denna adverbvariant är något som förekommer på de undersökta webbplatserna. Där har jag dock nöjt mig med strängen [”vars är”], då detta inte är direkt relaterat till uppsatsens frågeställningar utan mer fungerar som en liten kontroll efter dolda variabler som kan påverka mitt resultat.

5.4 Materialet

För varje belägg som jag har ansett vara legitimt har jag sedan noterat vilken webbplats det hittats på och vilken typ av text det kommer ifrån. En bit av kontexten som belägget förekommer i har även klippts ut och

sparats. Totalt består materialet av 392 stycken belägg för *vartbef* och *varrikt*.

5.4.1 Kategorisering av texter

Beläggens ursprungstexter har delats in i sju stycken huvudsakliga kategorier: *Artikelkommentar*, *blogginlägg*, *bloggkommentar*, *foruminlägg*, *chattlogg*, *livesportreferat* och *tidningsartikel*. För tidningsartiklarna har därutöver även noterats vilken del av tidningen (sport, nöje, inrikes och så vidare) artikeln härstammar ifrån. För att få en mer överskådlig bild av skillnaden mellan redaktionell text (som tillhör det Teleman kallar det kvalificerade skriftspråket) och de mer informella genrer som förekommer i materialet har även en enklare indelning gjorts. I denna utgör tidningsartiklarna en kategori och övriga sorters texter en andra. Visserligen hamnar då eventuella bloggtexter, artikelkommentarer och liknande som är skrivna av tidningens medarbetare bland övriga texter, men då dessa knappast är korrekturlästa eller bundna av tidningens skrivregler på samma sätt som artiklarna så ser jag inte det som något egentligt problem.

6. Resultat

I detta avsnitt presenteras undersökningens resultat, för tydlighetens skull både i textform och med hjälp av tabeller. Presentationen är huvudsakligen strukturerad efter uppsatsens frågeställningar.

6.1 Totalt antal belägg för respektive fenomen

I tabell 2 nedan presenteras de sammanlagda siffrorna för beläggen från undersökningens samtliga elva webbplatser.

Tabell 2: Antal belägg från hela landet

Antal <i>vartbef</i>	Antal <i>varrikt</i>	Totalt
318	74	392

Som synes i tabell 2 är beläggen för *vartbef* i materialet betydligt fler än de för *varrikt*. Detta kan förstås åtminstone delvis bero på att söksträngen som använts för att hitta det sistnämnda (som förklarades i kapitel 5) endast inkluderar träffar som innehåller frasen *på väg*. Med tanke på hur

stor skillnaden är känns det dock ändå inte helt orimligt att göra tolkningen att *var**t**bef* troligen är vanligare i skriftspråket än *var**r**ikt*.

6.2 Skillnader mellan olika delar av landet - *var**t**bef*

Tabell 3 nedan visar resultat för varje enskild webbplats gällande *var**t**bef*. Webbplatserna är sorterade efter tidningarnas geografiska hemvist, med den nordligaste först och den sydligaste sist.

Tabell 3: *var**t**bef* – antal belägg per webbplats

Webbplats	<i>vartbef</i>
Norrländska socialdemokraten (Luleå)	10
Västerbottenskuriren (Umeå)	110
Östersundsposten (Östersund)	29
Dalademokraten (Falun)	16
Uppsala nya tidning (Uppsala)	26
Nerikes allehanda (Örebro)	39
Corren (Linköping)	5
Borås tidning (Borås)	21
Barometern (Kalmar)	17
Helsingborgs dagblad (Helsingborg)	28
Sydsvenskan (Malmö)	17
Totalt	318

Det är svårt att i tabell 3 se någon entydig tendens vad gäller förhållandet mellan nord och syd. Inte heller tycks det nödvändigtvis vara så att de webbplatser som har flest besökare är de som har flest belägg. Det som kan konstateras är kanske allra främst att Västerbottenskuriren är den webbplats där i särklass flest exempel på *var**t**bef* har hittats. Drygt en tredjedel av materialets totala belägg för detta fenomen härstammar därifrån. Västerbottenskuriren har förvisso tredje flest besökare per vecka av de undersökta webbplatserna, men besökarantalet ligger trots allt på ungefär samma nivå som merparten av de andra tidningarnas. Det kan dessutom noteras att Sydsvenskan har ungefär dubbelt så många besökare, men trots det betydligt färre belägg. Resultaten tycks alltså peka på att det skriftliga bruket av *var**t**bef* är vanligare i Västerbotten än i resten av landet. Överlag tycks det något vanligare i norra och mellersta Sverige än i södra, med Helsingborgsregionen som undantaget i syd och Luleå med motsvarande roll i norr. Minst vanligt förefaller bruket av *var**t**bef* vara i södra Skåne.

6.2.1 Isogloss för vartbef?

Som väntat är det svårt att urskilja var man skulle kunna rita en gräns på kartan för fenomenet. Det verkar förekomma i alla delar av landet, om än i olika utsträckning.

6.3 Skillnader mellan olika delar av landet – varrikt

I tabell 4 nedan visas resultat för varje enskild webbplats gällande *varrikt*. Webbplatserna är även här, precis som i tabell 3, sorterade efter geografisk hemvist.

Tabell 4: *varrikt* – antal belägg per webbplats

Webbplats	<i>varrikt</i>
Norrländska socialdemokraten	2
Västerbottenskuriren	20
Östersundsposten	4
Dalademokraten	2
Uppsala nya tidning	3
Nerikes allehanda	12
Corren	3
Borås tidning	4
Barometern	2
Helsingborgs dagblad	10
Sydsvenskan	12
Totalt	74

Generellt är beläggen för *varrikt*, som tidigare konstaterats, betydligt färre än de för *vartbef*. Som synes i tabell 4 rör det sig i de flesta webbplatser fall endast om några enstaka fall överhuvudtaget. Man kan dock konstatera att bruket av *varrikt* i skrift förefaller vara något vanligare på de skånska tidningarnas webbplatser än de flesta andras. Undantaget är Västerbotten, där Västerbottenskuriren åter är den webbplats där flest belägg har hittats – trots att *varrikt* anses vara ett i första hand sydsvenskt fenomen. Kanske finns dock förklaringen i att Umeå är en universitetsstad, med många inflyttade sydsvenskar.

I mellersta Sverige sticker Nerikes allehanda ut, med klart fler belägg än andra webbplatser från den regionen. Värt att notera är också att det i samtliga fall, även vad gäller den skånska regionen, hittats fler belägg för *vartbef* än för *varrikt*. Detta får naturligtvis dock ställas i relation till de omständigheter vad gäller söksträngarnas natur som diskuteras i kapitel 5.

6.3.1 Isogloss för varrikt?

Här skulle man möjligen kunna argumentera för två isoglosser på den svenska kartan. En linje som avgränsar Skåne från resten av landet och en som gör detsamma för Västerbotten. Dock kan det invändas att *varrikt* egentligen inte verkar vara särskilt vanligt i skrift någonstans i landet, vilket å andra sidan kan bero på de tidigare diskuterade problemen med söksträngen.

6.4 Skillnader mellan olika typer av text

I tabell 5 nedan presenteras skillnaden i funna belägg mellan tidningarnas egna artiklar och de mer informella genrer som återfinns på de undersökta webbplatserna.

Tabell 5: *vartbef* och *varrikt* – antal belägg per texttyp

Typ av text	<i>vartbef</i>	<i>varrikt</i>	Totalt
Tidningsartikel	12	5	17
Informell text	306	69	375
Totalt	318	74	392

Som framgår tydligt i tabell 5 har de allra flesta belägg för båda fenomenen hittats i de mer informella texterna. Därmed tycks den bland svenska språkvårdare (se kapitel 3) vanligt förekommande tesen att *vartbef* endast i undantagsfall dyker upp i professionella texter stämma. Dock verkar fenomenet existera i betydligt högre grad i texter som ligger utanför det kvalificerade skriftspråket.

I vilka av dessa sorters texter är de aktuella fenomenen då allra vanligast? Det är naturligtvis svårt att svara på, då vi inte vet i vilken utsträckning de olika typerna av texter förekommer på varje webbplats. Tabell 6 nedan kan ge dock ge en liten fingervisning om hur det ligger till.

Tabell 6: Texttyper med flest funna belägg

Typ av text	<i>varrikt</i>	<i>vartbef</i>	Totalt
Artikelkommentar	40	154	194
Forumlägg	19	41	60
Blogginlägg	5	50	55
Bloggkommentar	2	30	32
Tidningsartikel	4	13	17
Totalt	70	288	358

Som synes i tabell 6 är alltså de allra flesta av beläggen tagna från artikelkommentarer, vilket antagligen kan förklaras med att det helt enkelt finns betydligt fler sådana än exempelvis foruminlägg och blogginlägg. Om bruket av de aktuella fenomenen faktiskt är vanligare i artikelkommentarer än i andra texter, så skulle detta möjligen kunna förklaras av texttypens karaktär. Eftersom en artikelkommentar generellt sett är en reaktion på det som står i en artikel faller det sig naturligt att den innehåller fler frågor än exempelvis ett genomsnittligt blogginlägg.

6.5 Sökningar efter *vars*

Söksträngen [”vars är”] gav totalt 107 stycken träffar på Västerbottenkurirens webbplats och fyra stycken på Norrländska socialdemokratens. På samtliga av de nio andra webbplatserna blev resultatet noll träffar. Att *vars* är ett typiskt norrländskt, och framförallt västerbottniskt, fenomen tycks därmed stå ganska klart.

6.6 Kort om kontext

En studie av kontexterna som beläggen tagits ifrån visar, föga förvånande, att merparten är olika typer av frågesatser. Ofta är tonen i dessa frågor upprörd eller agiterande. Den i särklass vanligaste kontexten för *vartbef* i materialet är frasen *vart är föräldrarna?*, i ett antal olika varianter. Motsvarande för *varrikt* är fraser i stil med *var är vi på väg?* och liknande.

6.7 Sammanfattning av resultaten

Om man tillåter sig att spekulera lite så kan sammanfattningsvis följande sägas om undersökningens resultat: Bruket av *vartbef* verkar vara något vanligare i det svenska skriftspråket än bruket av *varrikt*. Vad gäller skillnader mellan landsdelar så tycks *vartbef* ha viss spridning i hela landet, men verkar vara något vanligare i norra och mellersta Sverige än i södra och allra vanligast i Västerbotten. När det gäller *varrikt* så förefaller även det vara vanligast just i Västerbotten och i övrigt något vanligare i södra Sverige än i resten av landet. Båda fenomenen är betydligt vanligare i de informella genrer som finns med i undersökningen än i tidningsartiklar. Kontexterna som fenomenen hittats i verkar till stor del vara frågesatser av något upprörd natur. Ordet

vars, med riktnings- eller befintlighetsbetydelse, tycks i sin tur vara ett fenomen som är koncentrerat till Norrland och framförallt Västerbotten.

Man skall dock komma ihåg att det här till stor del är just spekulationer. Det enda man någorlunda säkert kan veta utifrån undersökningens resultat är vilka tidningars webbplatser ett visst fenomen är vanligast på. Utifrån detta är det upp till var och en att bedöma vad man tycker är rimligt att se som tendenser som kan generaliseras till att gälla i ett större sammanhang och vad som är rena sammanträffanden.

7. Diskussion och möjliga slutsatser

I detta avsnitt diskuteras undersökningens resultat och deras möjliga betydelse i ett större sammanhang. Dessutom avhandlas vissa saker som möjligen kunde ha gjorts annorlunda för att undersökningen, samt uppsatsen som helhet, skulle ha kunnat bli bättre.

7.1 Förhållandevis väntade resultat

Resultaten får i stort ses som någorlunda väntade. Många av de uppgifter från diverse svenska språkvårdare om hur det ser ut i talspråket som togs upp i kapitel 3 visade sig, i den mån man kan lita på att undersökningens resultat gäller i ett större sammanhang, stämma även för skriftspråk. Detta gäller bland annat att *vartbef* är ett fenomen som tycks vara spritt över hela landet och att *varrikt* generellt sett främst återfinns i södra Sverige. Att *vartbef* trots sin, enligt språkvårdarna, allt starkare ställning i talspråket fortfarande är ovanligt i det kvalificerade skriftspråket tycks också stämma bra. Dock kan man här tillägga att det däremot verkar som att det har fått en viss spridning i andra, mer informella, typer av text. I artikelkommentarer och liknande förefaller det definitivt inte vara extremt ovanligt i dagsläget. Bruket av *vars* istället för *var* och *vart* tycks även det följa väntade mönster, då det i skrift i princip endast verkar existera i Norrland och då främst i Västerbotten.

7.2 Västerbottenskuriren är undantaget

Den av de undersökta webbplatserna som bjöd på klart mest oväntade resultat var Västerbottenskuriren. I den tidningens område skulle det ju, enligt språkvårdarna som behandlades i kapitel 3, vara *vars* som var det dominerande alternativet till standardanvändningen av *var* och *vart*. I skrift visade sig dock *vartbef* istället vara minst lika vanligt och även *varrikt* var vanligare än i övriga delar av landet. Vän av ordning kan här påpeka att detta skulle kunna bero på att Västerbottenskurirens läsare helt enkelt är flitigare än de övriga webbplatsernas vad gäller att kommentera, blogga och så vidare. Skillnaden är dock så pass stor att den förklaringen känns något långsökt.

Min personliga hypotes är istället att det indirekt har med bruket av *vars* att göra. Eftersom många människor i Västerbotten inte är vana att använda sig av *var* och *vart* i talspråket så har de troligen inte en lika välutvecklad språkkänsla vad gäller de här orden. Som belystes i kapitel 3 kan även de som förstår distinktionen mellan riktning och befintlighet ibland ha svårt att välja rätt ord. Således bör det för någon som inte använder sig av dessa ord i sitt dagliga tal många gånger vara nästintill omöjligt att avgöra vad som gäller. En sådan osäkerhet skulle också förklara varför *varrikt*, som anses vara ett sydsvenskt dialektdrag, dyker upp på Västerbottenskurirens hemsida i så pass stor utsträckning. En annan möjlig förklaring är, som tidigare nämnts, att tidningens hemort Umeå är en universitetsstad, dit många flyttar från andra delar av landet. Vad det än beror på så tycks det hursomhelst vara så att, framförallt, bruket av *vartbef* i skrift är klart vanligare i Västerbotten än i övriga landet.

7.3 Möjliga framtida förändringar i standardspråket

Som bekant tycks *vartbef* vara en konstruktion som blir allt vanligare i talspråket och på sikt möjligen kan komma att bli en ny standard. Om en liknande utveckling kommer att ske i skriftspråket är naturligtvis omöjligt att säkert förutsäga utifrån den här undersökningens resultat. Det man kan konstatera är dock att *vartbef* i olika omfattningar verkar existera i texter från samtliga delar av Sverige. Med tanke på att Dahl (se kapitel 4) pekar på påverkan från andra språkbrukare som en viktig extern faktor vid språkförändringar, så kan det också sägas att bara dessa texters existens i sig skapar vissa förutsättningar för en förändring. Genom internet finns ju idag en helt annan möjlighet än tidigare för vanliga språkbrukare att påverka varandras skriftspråk, då en enorm mängd texter skrivna av alla möjliga sorters människor blivit väldigt lättillgängliga. Därmed kan också det kvalificerade eller professionella

skriftspråkets roll som normsättare för allmänhetens skriftspråk till viss del sägas vara svagare idag än det historiskt sett har varit.

Sedan tidigare har vi dessutom den interna faktor i språket som utgörs av att det egentligen inte har någon större funktion i språket att skilja på befintlighet och riktning vad gäller *var* och *vart*. Vilket som åsyftas framgår ju ändå av kontexten. Just nu existerar dock formen *vartbef* främst som en variation inom standardsskriftspråket, vilket å andra sidan enligt Dahl generellt sett är det sätt på vilket vi upplever grammatiska språkförändringar medan de pågår.

En tredje faktor som är viktig att ha i åtanke är språkvårdens roll. Om språkvårdarna aktivt bestämmer sig för att bekämpa *vartbef*-konstruktioner och försöker få dem bannlysta från skriftspråket kan utvecklingen mycket väl stanna upp. Om man istället väljer den sedan tidigare populära kompromissväg som Telemann (se kapitel 4) belyser så tyder gamla mönster på att formen så småningom kan komma att bli en fullt accepterad konstruktion i standardsskriftspråket.

7.4 Vad kunde ha gjorts annorlunda?

Ett av undersökningens största problem är, som redan berörts, att söksträngen för *varrikt* exkluderar väl många potentiella resultat. Kanske kunde den, om tid hade funnits, ha kompletterats med en sträng som letar efter konstruktioner med exempelvis ordet *åka*. Dock hade detta inte förändrat grundproblemet, att resultaten för *vartbef* och *varrikt* är svåra att jämföra. Problemet med varierande besökarantal på de undersökta webbplatserna hade varit än svårare att åtgärda, då det är mer eller mindre oundvikligt i en studie av den här typen.

Detsamma gäller problemet med att alla som skriver på webbplatserna troligen inte är från tidningens region. För att få en mer tillförlitlig undersökning hade man behövt åka runt och intervjua folk gällande de här frågorna. Detta är också något som i skrivande stund är håller på att göras, då man i projektet NORDIACORP (där man undersöker grammatisk variation mellan olika svenska dialekter) valt att ta med frågor som har med *var*, *vart* och *vars* att göra.

7.5 Till sist, några avslutande ord

Det tycks, mot bakgrund av de resonemang som förts ovan, vara så att bruket av *vartbef* är på frammarsch i såväl i talspråk som i skrift. De som irriterar sig oerhört på detta bruk kan därmed gå en prövande framtid till mötes. Från ett helhetsperspektiv känns dock denna typ av irritation

ningen märklig, då sådana här processer är en oundviklig del av språkets utveckling. Vill de som är heligt upprörda att språket skall vara helt statiskt? Vill man rentav återinföra kasusböjning och andra sedan länge kasserade grammatiska former? Om inte kan det vara på sin plats att fundera lite kring sina åsikter i den här frågan.

8 Litteraturförteckning

- Andersson, Lars-Gunnar 2000, *Vi säger så*. Stockholm: Norstedts ordbok
- Dahl, Östen 2000, *Språkets enhet och mångfald*. Lund: Studentlitteratur
- Strömquist, Siv 2005, Vart är vart på väg. *Svenska dagbladet* 8 oktober 2005
- Svanlund, Jan (red.) 2005, *Språkriktighetsboken*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- SAG = Teleman, Ulf (red.) 1999, *Svenska akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska akademien och Norstedts ordbok
- Teleman, Ulf 2003, *Tradis och funkis*, Stockholm: Norstedts ordbok

8.1 Webbkällor

- Besökstatistik för de undersökta webbplatserna. KIA-index. <http://www.kiaindex.net>. Hämtad 2009-12-14.
- Besöksstatistik för webbplatser i världen totalt. Alexa. <http://www.alexa.com/topsites> (Hämtad 2009-11-19)
- <http://www.corren.se/forum/messages.aspx?forumid=4123430&threadid=4913397> (hämtad 2009-09-11)
- <http://home.koping.net/tojo014/sprak.html#JOTUN> (hämtad 2009-09-22)
- http://www.google.com/intl/sv_se/help/refinesearch.html (Hämtad 2009-11-19)

8.2 De undersökta webbplatserna

- Barometern* <http://www.barometern.se>
- Borås tidning* <http://www.bt.se>
- Corren* <http://www.corren.se>
- Dalademokraten* <http://www.dalademokraten.se>
- Helsingborgs dagblad* <http://www.hd.se>
- Nerikes allehanda* <http://www.na.se>
- Norrländska socialdemokraten* <http://www.nsd.se>
- Sydsvenskan* <http://www.sydsvenskan.se>
- Uppsala nya tidning* <http://www2.unt.se>
- Västerbottenskuriren* <http://www.vk.se>

Östersundsposten <http://www.op.se>